

Stockholm den 8 maj 2023

R-2023/0255

Till Justitiedepartementet

Ju2023/00125

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 7 februari 2023 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Tryggare hem för barn (SOU 2022:71).

Sammanfattning

Sveriges advokatsamfund ställer sig i huvudsak positivt till betänkandets förslag som skapar bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Principiellt anser dock Advokatsamfundet att det finns behov av en grundläggande helhetssyn av barnavårdslagstiftningen innefattande regleringen i socialtjänstlagen, LVU och föräldrabalken.¹ Riskerna med att olika lagförslag bereds samtidigt men i skilda utredningar är att det då kan vara svårt att på ett sammantaget sätt analysera och vikta de olika behov och rättigheter som aktualiseras av de olika förslagen. Detta i sin tur riskerar leda till avsaknad av kongruens i lagstiftningen.

Advokatsamfundet ställer sig bakom föreslagna lagändringar avseende förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning, att nuvarande regler om adoption inte bör ändras utan att föräldrabalkens regler tillgodoser familjehemsplacerade barns trygghet och stabilitet samt att det inte finns skäl att införa ändringar beträffande

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 3 juni 2022 över promemorian Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU - Utredning som ett led i socialutskottets beredning av fråga om ändring av LVU.

vårdnadshavares samtycke eller socialnämndens roll vid adoption. Advokatsamfundet delar vidare utredningens uppfattning om att det inte bör regleras i lagtext om särskilda situationer när barnet som utgångspunkt inte ska ha rätt till umgänge med en förälder.

Advokatsamfundet är även positivt till förslaget om att införa en ny lydelse av paragrafen om barnets bästa i 6 kap. 2 a § FB. Detta innebär att det förtydligas att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet.

När det gäller frågan om att flytta mål om vårdnadsöverflyttning från allmän domstol till allmän förvaltningsdomstol ser Advokatsamfundet att det finns både för- och nackdelar med de olika alternativen. Advokatsamfundet delar utredningens slutsats att det i dagsläget inte finns tillräckliga skäl för att flytta prövningen. Frågan om barnet bör ha status som part i mål om vårdnadsöverflytt bör emellertid utredas ytterligare.

Utredningens förslag om att införa en rätt till offentligt biträde för barn och föräldrar i mål om vårdnadsöverflytt kompenserar inte fullt ut bristen på talerätt, processbehörighet och partsstatus. Så länge målen prövas i allmän domstol ställer sig dock Advokatsamfundet positivt till att man förordnar om offentligt biträde, eftersom det ökar barnets och vårdnadshavarnas delaktighet i domstolshandläggningen.

I övrigt vill Advokatsamfundet särskilt framhålla följande.

Synpunkter

Förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning

Advokatsamfundet delar i sak utredningens uppfattning om att vårdnaden om ett barn som under en längre tid stadigvarande vårdats utanför det egna föräldrahemmet ska kunna flyttas över på familjehemsföräldrarna om det är till barnets bästa att inte återförenas med sina föräldrar. Advokatsamfundet tillstyrker förslaget att återföreningsprincipen tydliggörs i lagtexten eftersom det genom den formuleringen förtydligas att återföreningsprincipen ska vara styrande för socialnämndens arbete. Detta är en positiv förändring.

De advokater och biträdande jurister som har uppdrag som offentligt biträde, oavsett om biträdet företräder barnet eller förälder, ser emellertid att det långtgående krav som ställs på socialnämnden att arbeta för en återförening ytterligare bör förtydligas och i vårdplaner dokumenteras till mer praktiska avmätbara mål. Den vårdtid som, genom lagändring förkortats från tre år till två år, ska ha förelegat innan socialnämnden överväger en vårdnadsöverflytt har inte i praktiken motsvarats av ett förtydligt arbete/samarbete mellan socialnämnden och vårdnadshavarna. Advokatsamfundet anser att rådande återföreningsprincip skulle gynnas av att socialnämnden vid ett omhändertagande och innan en vårdnadsöverflyttning kan påbörjas, har uttömt alla möjligheter för återförening med barnets ursprungsfamilj. Det ska i sammanhanget beaktas att Sverige har ett långtgående ansvar att skydda rätten till familjeliv enligt Europakonventionen.

Det är enligt Advokatsamfundet också nödvändigt att de omständigheter som föranlett socialnämndens ansökan ska vara samma omständigheter som domstolen särskilt ska beakta vid sin prövning. En sådan enhetlig prövning stärker rättssäkerheten och även möjligheten att pedagogiskt förklara för inblandade familjer varför en vårdnadsöverflytt kan vara bäst för barnet.

Särskilt om umgänge

Advokatsamfundet delar utredningens förslag om ny lydelse av 6 kap. 2 a § FB och att det ska förtydligas att barnets bästa ska bedömas utifrån en helhetsbedömning av alla omständigheter som är aktuella för det enskilda barnet. Som 6 kap. 2 a § FB nu är utformad finns en alltför stor risk att samtliga omständigheter rörande barnet i det enskilda fallet inte beaktas. Nuvarande utformning av lagrummet bidrar olyckligtvis till att beslutsfattare ibland gör en disproportionerlig viktning av barnets bästa,² där man riskerar att lägga alltför stor vikt vid de omständigheter som särskilt omnämns i lagrummet på bekostnad av andra förhållanden. Det är inte till barnets bästa.

Det framstår även som lämpligt att uttryckligen fastslå att risken för att barnet far illa måste vara en del av helhetsbedömningen. På sätt tydliggörs att en riskbedömning aldrig kan underlåtas om det framkommit uppgifter om att ett barn riskerar att fara illa.

² Jämför Barnkonventionsutredningen SOU 2020:63 s. 453 f.

Det ska dock understrykas att domstolarnas metoder för riskbedömningar behöver vidareutvecklas och alltid ske evidensbaserat utifrån metoder som har stöd i forskning.

Advokatsamfundet delar vidare utredningens uppfattning att domstol vid behov ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog om det behövs ytterligare utredning om barnets situation. Detta för att kunna göra en bättre helhetsbedömning av barnets levnadsomständigheter och vilja. Advokatsamfundet bedömer att utredningens förslag i denna del ytterligare förstärker barnrättsperspektivet. Det är dock enligt Advokatsamfundet av stor vikt att denna möjlighet förtydligas till sitt syfte i det fortsatta lagstiftningsarbetet för att undvika att den kompletterande utredningen används för att förstärka eller omkullkasta vårdnadsutredningen. Det bör, utan inverkan på utredningens förslag till restriktivitet, förtydligas att part i familjemål i sin processföring kan påvisa eventuellt kompletteringsbehov.

Prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning

Advokatsamfundets delar sammantaget utredningens slutsats att de skäl som talar mot att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning överväger fördelarna.

Det som talar för att målen om vårdnadsöverflyttning prövas i allmän förvaltningsdomstol är bl.a. att barnets rätt att bli hörd kommer till starkare uttryck i allmän förvaltningsdomstol än i vårdnadsområde vid allmän domstol där barnet inte har talerätt eller förordnas ett biträde. Ur ett barnperspektiv kan man ställa sig frågande till varför barn har talerätt och i vissa fall även processbehörighet i t.ex. LVU-mål, men inte i mål om vårdnadsöverflyttning. Frågan behöver emellertid utredas mer noggrant ur ett helhetsperspektiv innan man kan dra slutsatsen att just frågor om vårdnadsöverflyttning för barn i familjehem ska flyttas till allmän förvaltningsdomstol. Det finns t.ex. en tydlig avgränsningsproblematik till andra mål om vårdnadsöverflyttning som då noggrant behöver analyseras innan eventuella förändringar kan träda i kraft.

Problematiken med att barnet inte har status av att vara part läks inte fullt ut av att det införs regler om offentligt biträde vid handläggningen i allmän domstol av vårdnadsöverflyttning. Advokatsamfundet anser ändå att situationen förbättras ur ett barnperspektiv om barnet får rätt till ett offentligt biträde vid allmän domstol. Biträdet

ska ha till uppgift att vara barnets språkrör och ge barnet stöd och hjälp vilket kommer att stärka barnperspektivet i mål om vårdnadsöverflyttning för barn i familjehem.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander